

HECHALUZ, PIONERERNE

I april måned 1933, to måneder efter Hitler var blevet udnævnt til tysk rigskansler, modtog et antal gårdejere på Sjælland en henvendelse fra Landøkonomisk Rejsebureau i København.

Landøkonomisk Rejsebureau, ledet af Niels Siggaard, formidlede udveksling af landvæsenselever mellem Danmark og den øvrige verden.

I brevet stod:

..»Der er kommet anmodning om pladser for en del jødiske elever, som vil være her i landet som ulønnede landvæsenselever.

De skal deltage i alt forefaldende arbejde; for dette arbejde skal de have kost og logi, men ingen løn. Der er ingen af eleverne, som har været ved landbrug før. Størstedelen af dem uddannes i landbrug for så at rejse til Palæstina og overtage et landbrug der. Det er en verdensomfattende jødisk forening, som står bag ved, og eleverne plejer at være flinke, da de står under stærk kontrol fra nævnte forening, som bekoster uddannelsen.

Eleverne er for størsteparten tyske statsborgere.

Resten polske statsborgere.

Landøkonomisk Rejsebureau tillader sig høfligst at forespørge, om De vil have en af disse elever.

Deres ærbødige
Niels Siggaard..«.¹

De jødiske elever, Niels Sigaards brev handler om, kom fra den zionistiske ungdomsorganisation »Hechaluz«², som var blevet dannet ved slutningen af Den første Verdenskrig.

Op igennem 1920'erne voksede bevægelsen stødt, og i 1933 talte Hechaluz omkring 83000 medlemmer.

Navnet »Hechaluz« er hebræisk og betyder »pionererne«, og det var, hvad medlemmerne var tænkt at være. Målet var Palæstina, men i Palæstina var der ikke brug for de erhverv, jøderne i Europa, per tradition eller påbud, uddannede sig til. De jødiske landbrugskolonier behøvede folk med erfaring inden for håndværk og landbrug, og gennem Hechaluz' kontorer i

Berlin og London, blev unge jøder derfor udsendt for at modtage landbrugsuddannelse i lande, som var egnede hertil; og egnet var landbrugslandet Danmark.

Efter at have arbejdet i landbruget, ofte kun et lille års tid, rejste den unge jøde så til Palæstina, typisk til en af de jødiske landbrugskolonier, en kibbutz.

Det var ikke let at komme derned. Indrejsen krævede et certifikat, og muligheden for, som jøde, at erhverve et sådant, svingede i takt med den politik, det engelske mandatstyre måtte føre i det urolige Mellemøsten.

Nogle slap dog ind. Antallet af Hechaluzmedlemmer, som det lykkedes at komme til Palæstina i løbet af 1930'erne, er opgjort til 34000.³

Hechaluz i Danmark

Slor, Siggaard og Margolinsky.

Allerede i slutningen af 1920'erne var et beskedent antal jødiske landvæsenselever begyndt at komme til Danmark, men fra 1933 tog det pludselig fart. Medvirkende hertil var naturligvis Hitlers magtovertagelse i Tyskland, og i resten af årtiet, indtil den tyske besættelse af Danmark i 1940, rejste en stadig strøm af unge jøder hertil på deres vej til Palæstina.

I Danmark skulle tre mænd få afgørende betydning for de jødiske landvæsenselever, det var Benjamin Slor, Niels Siggaard og Julius Margolinsky.

Benjamin Slor var født og opvokset i Palæstina. Under Første Verdenskrig endte han under en rejse i København, og her blev han boende.

Slor interesserede sig for idræt, og kom dermed i kontakt med de danske højskoler. Denne kontakt greb videre til landbrugsmiljøet, og hermed kom han i forbindelse med Landøkonomisk Rejsebureau og dets leder, Erik Siggaard. Slor var overbevidst zionist, og han foreslog Siggaard, at man tilbød unge jøder fra Tyskland at komme på en gård i Danmark med udrejse til Palæstina som det endelige mål. Det skete. Op til 1933 havde omkring 15 unge jøder været elever på danske gårde, fortrinsvis i Københavns omegn, således også ved Roskilde; men endnu var der tale om enkelttilfælde.

Med Hitlers magtovertagelse i Tyskland skærpedes behovet for at slippe til Palæstina, eller i hvert fald ud af det nazistiske Tyskland, og hermed steg også presset på Landøkonomisk Rejsebureau om at skaffe indrejsemuligheder til så mange unge jøder som muligt.

Efterhånden som det organisatoriske, og dermed arbejdsdelingen mellem de to, fandt sit leje, blev Slor naturligt Berlinkontorets danske kontakt-

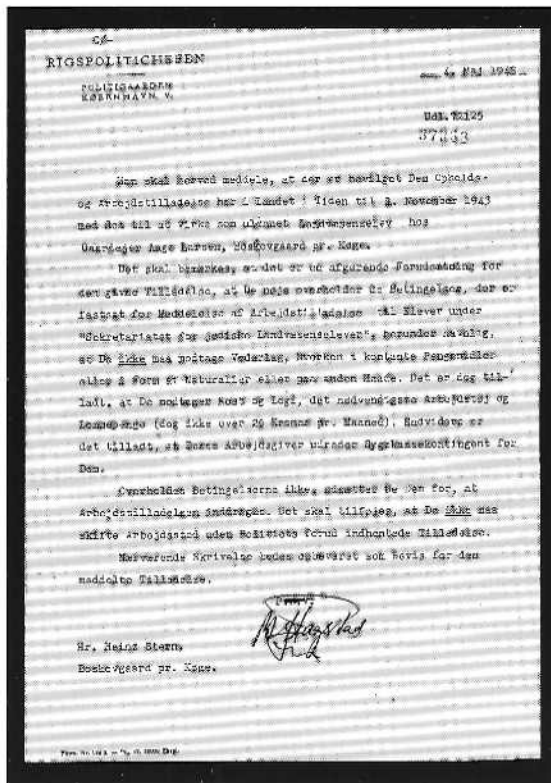
mand. Det praktiske arbejde, kontakten med de danske myndigheder, lå hos Siggaard i Landøkonomisk Rejsebureau.

Umiddelbart efter april 1933 henvendte Benjamin Slor sig til antikvitetsboghandler Julius Margolinsky om at deltage i arbejdet omkring de jødiske landvæsenselever. Det blev herefter Margolinsky, der i de næste 10 år skulle tage sig af de mange små og - især - store praktiske problemer i forbindelse med den strøm af unge jøder, der kom til Danmark fra Tyskland, Polen, Østrig og Tjekkosllovakiet.

Herom fortæller Julius Margolinsky:

»De nærmere enkeltheder ved arbejdet bestod i, at jeg fra Hechaluz i Berlin fik opgivet navnene og de hertil hørende data, pasforhold og en kort

personlig karakteristik af de chawarim, der ønskedes anbragt i Danmark. Som regel ved personligt besøg i Landøkonomisk Rejsebureau anmodede jeg så dette om at ansøge Justitsministeriet om at bemyndige Det danske Gesandtskab i Berlin om at udstede visum og arbejdstilladelse for et halvt år for den pågældende chawer⁴ som ulønnet landvæsenselev hos en gårdejer eller gartner... Gennem det lokale politi blev forholdene på arbejdspladserne nærmere undersøgt, og under forudsætning af at arbejdsbetingelserne var fundet forsvarlige, modtog jeg ca. 10 dage senere en kopi af Rigspolitiets skrivelse til Gesandtskabet i Berlin om at udstede visum. Denne kopi blev sendt til

Opholds- og arbejdstilladelse, som typisk blev udstedt til Hechaluzeleverne i Danmark. Denne, udstedt til Heinz Stern, er så sent som fra maj 1943, og skulle gælde de fastsatte 6 måneder frem, men da var Heinz Stern flygtet til Sverige. (Heini Stern)

Meinekestrasse i Berlin⁵, og et par dage efter ankom vor chawer her til landet, hvor han blev modtaget af mig, blev udstyret med nødvendigt arbejdstøj, lommepenge og efter at have fået en kort instruktion om forholdene i Danmark rejste den pågældende så ud til sin arbejdsplads..«.⁶

Det lød enkelt, men virkeligheden var naturligvis betydelig mere kompliceret.

Så vidt muligt søgte man at anbringe eleverne i »centre«, d.v.s. på gårde, der ikke lå for langt fra hinanden, så en gruppe af elever havde mulighed for at søge sammen i deres fritid. Samværet blev i høj grad brugt til gensidig forberedelse af den forventede udrejse til Palæstina.

Hechaluzkontoret i Nørregade

I september 1933 etableredes i Nørregade 20 i København et »Hechaluzkontor«, styret og bemandet af Hechaluzeleverne selv.

Herfra blev den »ideologiske« side af elevernes forberedelse til den fremtidige bosættelse i Palæstina styret, og herfra udgik rapporter, diskussioner m.v. til de enkelte centre. Med mellemrum arrangeredes herfra seminarer rundt om i landet, hvor større grupper af elever mødtes og lyttede til indbudte foredragsholdere fra Palæstina, diskuterede, lagde linier for bevægelsen o.s.v.

Det hele foregik tilsyneladende ret så ubemærket. Det kan undre i dag; seminarierne samlede ofte et anseeligt antal chavarim.

Margolinsky har opgjort antallet af unge jødiske landvæsenselever, der kom til Danmark, og boede her i kortere eller længere tid, til 1400.⁷ Ved udbruddet af Den anden Verdenskrig var 1000 udrejst fra Danmark, heraf 600 til Palæstina.

I alt nåede små 200 af disse elever at komme til at arbejde i Roskilde - og Køgeområdet eller på anden måde at få tilknytning hertil.